

РЕЦЕНЗИЯ

от Сава Иванов Гроздев, професор във ВУЗФ,
доктор по математика, доктор на педагогическите науки
на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен
„доктор“

в Област на висше образование 1. Педагогически науки
Професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ...
Докторска програма „Методика на обучението по информационни технологии“

Автор: *гл. ас. Ваня Ангелова Иванова*

Тема: *Интензификация на процесите на изпитване и оценяване по английски език с помощта на ИТ*

Научни ръководители: проф. д-р Снежана Георгиева Гочева-Илиева и проф. д-р Асен Кънчев Рахнев от Пловдивски университет (ПУ) „П. Хилендарски“

1. Общо представяне на получените материали

Настоящата рецензия е изготвена въз основа на Заповед № Р33-5305/24.11.2015 г. на ПУ „П. Хилендарски“, подписана от Ректора проф. д-р Запрян Козлуджов въз основа на решение на ФС на Факултета по математика и информатика (ФМИ) – протокол № 48/18.11.2015 г. и доклад на декана на ФМИ, в съответствие с Чл. 4 на ЗРАСРБ, 2 (8), Чл. 30 (3) на ППЗРАСРБ и Чл. 37 (2) на ПРАСПУ. С цитираната заповед съм назначен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Интензификация на процесите на изпитване и оценяване по английски език с помощта на ИТ“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в Област на висше образование 1. Педагогически науки; Професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ..., Докторска програма „Методика на обучението по информационни технологии“. Автор на дисертационния труд е гл. ас. Ваня Ангелова Иванова, докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Компютърни технологии“, а научни ръководители са проф. д-р Снежана Георгиева Гочева-Илиева и проф. д-р Асен Кънчев Рахнев от ПУ „П. Хилендарски“.

Представеният от гл. ас. Ваня Иванова комплект материали е в съответствие с Чл. 36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ (ПРАСПУ) и включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедура за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- нотариално заверено копие от диплома за висше образование;
- заповед за зачисляване в докторантура;
- заповед за провеждане на изпит от индивидуалния план;
- протоколи от катедрени съвети, свързани с докладване на готовност за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;

- списък на всички научни публикации и участия в проекти;
- копия на научните публикации по темата;
- списък на изнесени доклади;
- служебна бележка за участия в научни проекти;
- декларация за оригиналност и достоверност (в края на дисертационния труд).

Документацията е грижливо подредена и дава възможност за подробно проучване и оценяване.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Гл. ас. Ваня Ангелова Иванова е завършила Езикова гимназия „Пловдив“ в гр. Пловдив през 1988 г. с квалификация „Учител по английски език“. В периода 1988–1993 г. тя учи в ПУ „П. Хилендарски“ и преминава пълен 5-годишен курс на редовно обучение по български език и английски език (еквивалент на бакалавър + магистър), като завършва висше образование с квалификация „Учител по български език и литература и по английски език и литература“. През 1993–1994 г. е учител по английски език в Езикова гимназия „Пловдив“, а през 1994–1996 г. е учител по английски език в СОУ „Св. Софроний Врачански“, гр. Пловдив. През 1996 г. постъпва на работа в ПУ „П. Хилендарски“, където в периода 1996–1998 г. е асистент, в периода 1998–2002 г. е старши асистент, а от 2002 г. е главен асистент, каквато длъжност заема и понастоящем. В периода 1999–2000 г. реализира едногодишна специализация във Великобритания за работа с деца от основно и средно училище, както и обучение и практика по програма за повишаване на уменията на децата за четене.

Гл. ас. Ваня Иванова е заклет преводач, член е на Асоциацията на преподавателите по английски език IATEFL, както и на Съюза на математиците в България. Тя е участвала в 6 международни образователни и изследователски проекта: Международен проект по Програма „Коменски“ - PS CLUB - Prosociality Sport Club Prosociality for Integration and Multiculturalism, LIFELONG LEARNING PROGRAMME PSCLUB PROJECT n. 518393-LLP-1-2011-1-IT-COMENIUS-CMP, 2011-2012 г.; Международен проект по Програма „Леонардо да Винчи III“ - Трансфер на иновации, тема: Establishing Web Based Mathematical Learning System (WEB-MLS), 2009-TR1-LEO05-08701, 2009-2011 г.; Международен проект по Програма „Леонардо да Винчи“ - Партньорства, тема: Building up virtual mathematics laboratory, рег. номер 2009-1-TR1-LEO04-05414, 2009-2011 г.; Пилотен проект по Програма „Леонардо да Винчи“ на Европейската Комисия, проект: SK/06/B/F/PP-177436, Европейска Виртуална Лаборатория по Математика (EVLN), 2006-2008 г.; Международен проект по Програма „Леонардо да Винчи“ на Европейския съюз, A Common European Framework of Reference for Professional Language and Communication Competencies (CEF Professional), 2005–2007 г.; Международен проект по Програма „Сократес“, PICTURE (Portfolio Intercultural Communication - Towards Using Real Experiences), 01.10.2004–30.09.2007 г. Гл. ас. Ваня Иванова е участвала също в 5 национални и университетски образователни и изследователски проекта: Научен проект ИТ 15-ФМИИТ-004 към Фонд "НИ" на ПУ на тема "Изследвания в областта на иновационни ИКТ с ориентация към бизнеса и обучението", 2015 г.; Научен проект НИ15-ФМИ-004 "Иновативни фундаментални и приложни научни изследвания по компютърни науки, математика и педагогика на обучението", Фонд "Научни изследвания", 2015 г.; Научен проект НИ13 ФМИ-002 (2013-2014), тема: „Интеграция на ИТ в научните изследвания по математика, информатика и педагогика на обучението“; Проект НИ11-ФМИ-004, НПД при ПУ, тема: Разработка и приложение на иновативни ИКТ за провеждане на качествени

конкурентноспособни научни изследвания и цялостно осъвременяване процеса на обучение във ФМИ, 2011-2012 г.; Научен проект ИС-М4, НПД при ПУ, тема: Междуфакултетен разпределителен център за електронно обучение, 2008-2009 г.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Общуването на английски език от една страна е свързано със задачата за качествено интегриране на България като член на Европейския съюз, в т. ч. с участието на български граждани в разширения пазар на труда в следствие на членството ни в съюза, а от друга – за увеличаване на комуникативните възможности във връзка с развитието на важни отрасли на българската икономика и преди всичко на туризма предвид малката численост на страната ни и необходимостта от комуникация на чужд език. Характерът на интердисциплинарното обучение изисква подготовка за придобиване на качества при разрешаването на проблеми и е свързано със засилване на мотивацията, повишаване трайността на знанията, разширяване на осведомеността относно пътищата за автономно обучение, развиване на практически умения, включително и във връзка с бъдещо кариерно развитие на обучаваните. Всичко това е безусловно в релация с интензификацията на учебния процес до висша степен на организация на преподаването и ученето за постигане на адекватно, а по възможност и на пълно съответствие между предварително проектираните цели и обективно постиганите резултати. От своя страна въпросната интензификация, основана на съответно програмно съдържание, следва да се осъществява с помощта на нови работещи подходи в методическо отношение чрез използване на съвременни информационни технологии. Представеният дисертационен труд е разработен от позицията на посочените изисквания, което го прави актуален. Той отчита съвременното схващане за ученето, както за обучението и образованието изобщо, според което става дума за процеси с предистория, оказващи съществено влияние върху самите процеси. Трудът разглежда едни от основните елементи на процеса на обучението, включително и на интензификацията му, а именно проверката и оценяването на получаваните знания и умения. Обектът на изследване е процесът на изпитване и оценяване във връзка с обучението по английски език, а предметът на изследване са образователните технологии, водещи до интензификация на процесите на изпитване и оценяване с помощта на ИТ. За повишаване на ефективността на обучението и интензификацията на процесите на изпитване и оценяване на знанията и уменията, с което е свързана целта на изследването, са формулирани няколко задачи, успешното решаване на които водят до създаването на подходящ технологичен модел, използването на който потвърждава авторовата хипотеза, че чрез него са повишава ефективността на обучението и се реализира интензификация на процесите на изпитване и оценяване при прилагане на ИТ.

4. Познаване на проблема

Дисертационният труд е резултат на задълбочено проучване на научната и научно-приложната литература по разглежданата проблематика. Той използва постижения на известни автори, между които Радев, Рахнев, Гочева-Илиева, Старибратов, Гусакова, Ангелова, Марашева, Петрусинский, Андреева, Кожаев, Василевская, Евстигнеева, Demetriades, Wenglinsky, Бельшева, Олейникова и др., които са разгледани критично и с изразено лично отношение. Това спомага да се постигне основната цел на дисертацията за създаване на споменатия по-горе технологичен модел и за изследване на приложимостта и ефективността му в обучението. Гл. ас. Ваня Иванова демонстрира задълбочено познаване на съдържанието и структурните характеристики на компетентностите, както и на процесите на интензификация на

обучението във връзка с повишаване на ефективността им на базата на използване на информационни технологии. Резултатът е получаване на адекватна оценка на придобитата способност за използване на знания, умения и на различните типове дадености за рефлексия в тренировъчни и практически ситуации в зависимост от личностното и професионалното развитие. Самата оценка е съществена за получаване на обратна връзка с оглед разработване и реализиране на необходими подобрения.

5. Методика на изследването

В дисертацията са използвани класическите методи на познанието: сравнение, аналогия, анализ, синтез, индукция, дедукция, абстракция, конкретизация, моделиране. Това се реализира както на теоретично, така и на експериментално ниво. Осъществени са: обзор и анализ на научна и научно-приложна литература, свързана с предмета на изследване; наблюдение, беседа със студенти и преподаватели, електронно анкетиране на студенти; дидактически експеримент и съответна статистическа обработка на експерименталните данни. Избраната методика на изследване позволява да се решат належащите задачи и да се постигне поставената цел. Това е особено важно за обучението по английски език, защото при него се усвояват не само теоретични знания, но и практически умения за използването им. Специфичният характер на учебното съдържание предполага и по-голяма специфика на процеса на разбиране. В дисертацията е използван комплекс от дейности за събиране на емпирични данни като теоретичен анализ и проучване на педагогически опит, а така също и тяхната обработка чрез математико-статистически, качествени и количествени анализи.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е в обем от 152 страници и включва въведение, четири глави, заключение и библиография с 220 заглавия, от които 119 са на английски език. В Първа глава “Интензификация на процесите на изпитване и оценяване по английски език” е изяснено понятието „интензификация“ по отношение на процесите на изпитване и оценяване, въведено е понятието „образователна технология“ и са разгледани известни образователни технологии във връзка с процеса на обучение по английски език. Осъщественият разбор на проектно и проблемно-ориентираното обучение, облачните технологии и мобилното обучение, електронното портфолио в чуждоезиковото обучение, прилагането на веб-базирани дидактически тестове и др. дава възможност за адекватно типологизиране на самите тестове и реална оценка на техните предимства и недостатъци. Обърнато е специално внимание на академичните измами и е проведено анкетно проучване на студентското мнение. Втора глава “Технологичен модел на обучение за интензификация на процесите на изпитване и оценяване по английски език чрез използване на ИТ“ е посветена на автоматизираното генериране на тестове, в т.ч. и на индивидуални тестове за всеки студент. Държи се сметка за реализиране на изискването тестовете да са със съизмерима сложност. Получени са резултати за тестове относно лексикални и граматични единици в съответните текстове, значенията на думи, намирането на синоними, антоними, обобщения и специализации на думи. В Трета глава “Методически инструментариум от задачи за реализиране на технологичния модел на обучение” са изследвани възможностите на образователните технологии за оптимизация на чуждоезиковото обучение и интензификация на процесите на изпитване и оценяване на студенти. Изхожда се от изискването за автономно учене, в центъра на което е отделната личност. Разгледан е технологичен модел за интензификация на изпитването и оценяването чрез ИТ от позицията на единството на целите на

обучението и факторите във връзка с целите. Разработени са пет критерия за създаване на тестове и са предложени тестови задачи с различна степен на трудност. Предложени са също тестове за самоподготовка върху авторско и внедрено учебно съдържание. В Четвърта глава “Педагогически експеримент. Анализ на резултатите” е описан педагогическият експеримент. Анализирани са предварителният тест по отношение трудност, дискриминативна сила, надеждност и валидност. С помощта на статистически анализ са обобщени резултатите от два изпитни теста, проверени са хипотезите и са обосновани изводи за успеваемостта. Въз основа на анкета със студенти са изведени съответни предимства и недостатъци на тестове за самоподготовка. В Заключение са формулирани приносите на дисертационния труд.

Като цяло в дисертационния труд е проучена необходимостта от прилагане на веб-базирани дидактически тестове за изпитване и оценяване на студенти по английски език. Във връзка с разработката на технологичен модел за интензификация на процесите на изпитване и оценяване е осъществен разбор на известни образователни технологии. С помощта на анкета е анализиран проблемът за академичните измами във висшите училища. На базата на съответна параметризация са предложени методи за автоматично генериране на няколко вида изпитни тестове по английски език: за проверка на знанията за изучавани лексикални и граматически единици; за свързване на дума с нейното значение; за свързване на части от цялото; за намиране на синоними, антоними, генерализации и специализации на думи. Генерирани са съответни тестови въпроси по английски език, които са използвани реално при изпитване на студенти от ФМИ при ПУ. Автоматичното генериране на индивидуални тестове е осъществено чрез подходящи софтуерни инструменти. Разработен е методически инструментариум за изпитване и оценяване на студенти по английски език чрез ИТ, който включва съответни тестови въпроси, които са съгласувани с пет основни критерия. Хипотезата на дисертационния труд е доказана въз основа на многоетапен педагогически експеримент. Съответната констатираща част е в резултат на стандартизиран тест за входно ниво на Cambridge University Press, определящ езиковото равнище според Общата европейска езикова рамка [CEFR, 01]. Формиращата част е реализирана през 2013-2014 учебна година в продължение на два триместъра по 10 учебни седмици. Две от сформираниите групи със сходно езиково ниво А2-В1 съставляват контролната група, обучението на която е проведено по използвания учебник. Други две групи, включващи студенти от специалност Информатика и СТД, съставляват експерименталната група, обучението на която е проведено с допълнително използване на тестове за самоподготовка, които са разработени към всеки урок. Двете групи са с по 39 студенти от първи курс редовна форма на обучение. Заключениета на експеримента е за апробиране на дидактически материали на базата на предварителен експеримент през 2012-2013 учебна година с 57 студенти. Предварителният тест съдържа 100 въпроса и е съобразен със споменатите по-горе критерии. Тестовите за самоподготовка са авторски. Те имат за цел да се упражни учебният материал в електронна форма. Статистическият анализ потвърждава хипотезата на дисертационното изследване, че предложеният технологичен модел създава условия за повишаване ефективността на обучението в резултат на интензификация на процесите на изпитване и оценяване с прилагане на ИТ.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приемам претенциите за приносите на докторанта така, както те са формулирани в дисертационния труд:

- I.** Проучени са и са анализирани някои съвременни образователни технологии, които водят до интензификация на процесите на изпитване и оценяване по английски език.

- II. Разработен е и е апробиран технологичен модел за съставяне и използване на тестове за самоподготовка чрез методически инструментариум от учебни задачи и използване на ИТ.
- III. Реализирана е параметризация и автоматизирано генериране на тестови въпроси чрез използване на ИТ.
- IV. Разработени са критерии за създаване на тестове за изпитване и оценяване по английски език.
- V. Разработени са и са апробирани дидактически тестове за диагностика на резултатите от педагогическия експеримент.

Изброените приноси са реални и покриват изискванията на закона и правилниците за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантът гл. ас. Ваня Иванова е приложила 8 заглавия към дисертационния труд, от които 6 са публикации на английски език, а 2 са изследвания на български език. Три от работите са самостоятелни, в 3 тя е първи автор и в 2 е втори автор; 4 са в списания (включително научни трудове на висши училища) и 4 в сборници от конференции, от които 2 са международни. Всички те отговарят на изискванията и се включват в оценката на дисертационния труд. Общата продукция на гл. ас. Ваня Иванова включва 5 публикации в научно-методически издания, 5 в трудове от международни конференции и 9 в трудове от национални конференции. Представеният списък на учебните и учебно методическите помагала съдържа 5 заглавия. Налице е съществена апробация на резултатите от дисертационния труд с 9 доклада на международни или национални конференции, както и участия в 4 научни проекта, което е доказателство за ползваемостта на получените резултати. Представената научна продукция е на високо ниво и представя автора на дисертационния труд като опитен специалист.

9. Лично участие на докторанта

Няма основания да се смята, че представеният за рецензиране дисертационен труд, както и придружаващите ги научни публикации не са лично дело на кандидата и на нейните съавтори. Смятам, че гл. ас. Ваня Ангелова Иванов има реален принос в развитието на методиката на обучението по информационни технологии.

10. Автореферат

Авторефератът отразява правилно съдържанието на дисертационния труд. Той е изготвен качествено според изискванията на закона и съответните правилници, включвайки основните резултати в дисертацията и съответните приноси така, както те са формулирани от автора.

11. Критични забележки и препоръки

Критичните бележки касаят някои езикови и технически неточности при оформлението, но те са толкова дребни, че не си заслужава да бъдат изреждани.

12. Лични впечатления

Не познавам лично докторанта.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Препоръките са свързани с разработения технологичен модел в дисертационния труд, който може да бъде доразвит и приложен за обучение по други дисциплини.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От изложеното се вижда, че докторантът гл. ас. Ваня Ангелова Иванова е добре подготвен специалист по методика на обучението по информационни технологии със стойностни постижения и натрупан опит в тази област. Тя притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения. Това ми дава основание да заключа, че дисертационният труд и представената научна продукция удовлетворяват изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за неговото прилагане, както Правилника на ПУ “П. Хилендарски” и специфичните изисквания на ФМИ при ПУ за развитие на академичния състав, предявявани към кандидати за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. Поради това убедено **давам своята положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури **да присъди** образователната и научна степен „доктор“ на гл. ас. Ваня Ангелова Иванова в Област на висше образование 1. Педагогически науки; Професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ..., Докторска програма „Методика на обучението по информационни технологии“.

София, 4 януари 2016 г.

Рецензент:

(проф. дпн Сава Гроздев)